

Akademia Wychowania Fizycznego We Wrocławiu

MARTA WIECZOREK

***Environmental conditioning of motor and intellectual learning
in fourteen-year-old youth***

**Środowiskowe uwarunkowania uczenia się motorycznego i intelektualnego
młodzieży 14 – letniej**

Proces uczenia się człowieka można rozumieć jako trwające nieustannie gromadzenie doświadczeń, dzięki którym modyfikowane są dawne formy zachowania i powstają nowe. Jest to według Czabańskiego (1995, s.6) „droga do doskonalenia człowieka zarówno w sferze umysłowej, emocjonalnej jak i psychomotorycznej”. W niniejszej pracy pojęcie uczenia się zostało ograniczone do uczenia się szkolnego czyli zamierzonego i świadomego. Uczenie się szkolne może mieć wiele kierunków. Jednym z nich jest uczenie się czynności ruchowych lub inaczej uczenie się motoryczne.

Na proces uczenia się wywiera wpływ wiele czynników. Można je ująć w trzy podstawowe grupy. Są to: właściwości indywidualne ucznia, właściwości procesu dydaktycznego i właściwości środowiska szkolnego i pozaszkolnego (Strelau, Jurkowski, Putkiewicz 1978). W zależności od stopnia nasilenia poszczególnych cech, jedni uczą się łatwiej i opanowują materiał szybciej, a innym uczenie się przychodzi trudniej a przekazywane treści przyswajają wolniej.

Jednym z wymienionych czynników skuteczności uczenia się jest środowisko pozaszkolne ucznia. „Pod pojęciem środowiska rozumie się zwykle całokształt warunków materialnych i biologicznych, istotnych dla życia i rozwoju osobników danego gatunku. Inaczej mówiąc jest to miejsce przebywania osobnika i populacji przez dłuższy czas” (Osiński 2003, s.94). Od urodzenia aż do śmierci środowisko oddziałuje na człowieka. Wpływ ten jest szczególnie znaczący w okresie dzieciństwa i młodości, kiedy to środowisko dostarcza organizmowi odpowiednich bodźców niezbędnych do osiągnięcia dojrzałości (Przewęda 1993). W środowisku zewnętrznym możemy wyróżnić trzy podstawowe grupy elementów, czyli tzw. czynników egzogennych. Pierwszy z nich to czynniki biogeograficzne czyli modyfikatory naturalne, do których zaliczamy między innymi: klimat, ukształtowanie terenu. Druga grupa to czynniki społeczno – ekonomiczne, czyli modyfikatory kulturowe: wewnątrzrodzinne (wyszkolenie rodziców, wysokość zarobków, sposób podziału dóbr materialnych) i zewnątrzrodzinne (wielkość i charakter środowiska społecznego, ogólny poziom kultury, system wartości). Trzecia grupa czynników to tryb życia czyli rodzaj pracy zawodowej, rozkład dnia, czas przeznaczony na wypoczynek i sen (Wolański 1983).

Powszechnie uważa się, iż środowiska małomiasteckie i wiejskie nie stwarzają identycznych możliwości, co do kształcenia i wychowania dzieci i młodzieży, jak środowiska wielkomiejskie. Spowodowane jest to głównie czynnikami społeczno – ekonomicznymi, które wyrażają się w: niskim wykształceniu rodziców, braku pracy i tym samym niskim statusie materialnym, ograniczonym dostępie do bazy, sprzętu i wykwalifikowanej kadry pedagogicznej. Chcąc zweryfikować przedstawione dane podjęłam się napisania niniejszej pracy, której celem jest poszukiwanie środowiskowych uwarunkowań skutecznego uczenia się intelektualnego i motorycznego młodzieży. Są to badania pilotażowe, które mogą stać się przyczyną obszerniejszych badań. W pracy przyjąłam założenie, iż środowisko zamieszkania i wychowania dziecka w znacznym stopniu warunkuje jego skuteczność uczenia się.

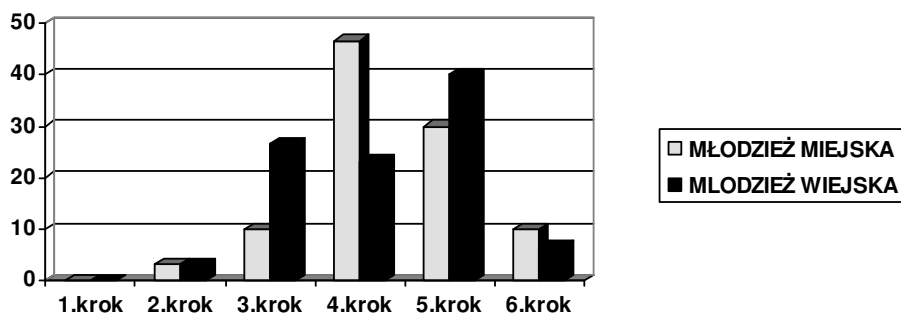
MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Do badań wybrałam młodzież z klas pierwszych gimnazjum zamieszkałych w środowisku wiejskim i miejskim. Każda z grup liczyła 30 osób i stanowiły ją w połowie dziewczęta i chłopcy.

Skuteczność uczenia się intelektualnego wyrażono średnią ocen na koniec roku szkolnego a skuteczność uczenia się motorycznego określono na podstawie efektów i szybkości uczenia się złożonej czynności ruchowej. W tym celu przeprowadzono uczenie się programowane żonglowania trzema piłeczkami tenisowymi. Nauczanie programowane umożliwiło indywidualizację uczenia się. Czynność ruchowa była podzielona na sześć etapów (kroków), które prowadziły do celu. Szybkość uczenia się określałam na podstawie Wskaźnika Szybkości Uczenia się (WSU). Dodatkowym elementem oceny skuteczności uczenia się był efekt po trzech lekcjach wychowania fizycznego (Wieczorek 1998, 1999).

EFEKTY UCZENIA SIĘ MOTORYCZNEGO

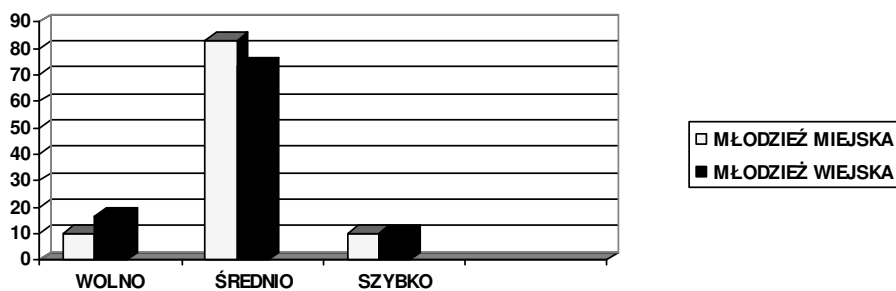
Porównanie efektów uczenia się motorycznego młodzieży wiejskiej i miejskiej wykazało, iż pełny sukces osiągnęło 10% młodzieży miejskiej i 6,6% młodzieży wiejskiej. Wśród młodzieży z miasta 86,6% pokonało ponad połowę zadania (4. krok i wyżej) a wśród młodzieży ze wsi takich osób było jedynie 69,9%. W połowie zadania (krok 3.) zatrzymało się aż 26,6% młodzieży wiejskiej i tylko 10% młodzieży miejskiej (wyk.1).

Wykres 1. Efekty uczenia się motorycznego młodzieży miejskiej i wiejskiej

SZYBKOŚĆ UCZENIA SIĘ MOTORYCZNEGO

Szybkość uczenia się motorycznego została określona na podstawie WSU. W przypadku moich badań (przeprowadziłam trzy lekcje) WSU mógł wahać się w przedziale od 0 do 18. Przyjęłam, iż wszyscy, których WSU wyniosło 0 – 6 uczą się wolno, 7 – 12 uczą się w średnim tempie a 13 – 18 uczą się szybko.

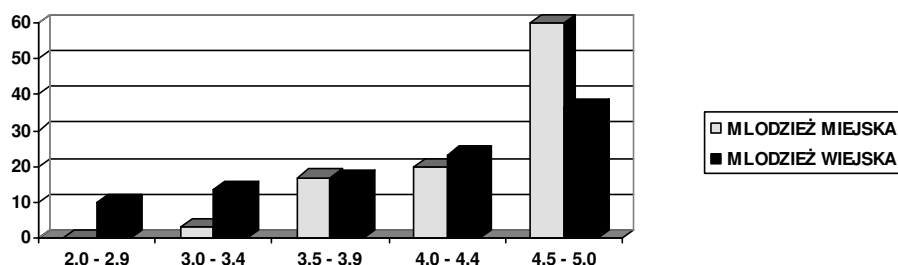

Wykres 2. Szybkość uczenia się motorycznego młodzieży miejskiej i wiejskiej

Uzyskane wyniki wskazują, iż taka sama liczba osób (10%), w obu grupach, uczyła się szybko. Wśród młodzieży miejskiej 83,3% a wśród wiejskiej 73,3% uczyło się tempie średnim. Wśród osób uczących się wolno dominowała młodzież ze wsi.

UCZENIE SIĘ INTELEKTUALNE

Uzyskane wyniki badań wykazały, iż młodzież miejska uzyskała wyższą średnią ocen, na koniec roku szkolnego (4,54), niż młodzież wiejska (4,09). Nikt z badanej grupy młodzieży miejskiej nie uzyskał średniej poniżej 3,0 a wśród młodzieży wiejskiej takich osób było 9,9 %. Wśród młodzieży z miasta jedynie 3,3 % badanych miało średnią w przedziale 3,4 – 3,0 a wśród młodzieży ze wsi takich osób było 13,7 %. Średnią ocen powyżej 4,5 miało 59,9 % badanych z miasta i 36,6 % ze wsi (wyk. 3).

Wykres 3. Średnia ocen na koniec roku szkolnego młodzieży miejskiej i wiejskiej

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Przeprowadzone badania potwierdzają założenie przyjęte we wstępie pracy, iż środowisko zamieszkania i wychowania dziecka ma znaczenie dla skuteczności jego uczenia się. Młodzież ze środowiska wiejskiego uzyskała niższe średnie w zakresie uczenia się intelektualnego. Także uzyskane przez nich efekty i szybkość uczenia się motorycznego odbiegają na niekorzyść w stosunku do młodzieży miejskiej. W literaturze przedmiotu spotyka się wyniki badań dotyczące środowiskowych uwarunkowań głównie rozwoju fizycznego i sprawności fizycznej (m.in. Przewęda 1985, 1993, Wolański 1983, Strzelczyk 1995). Niewiele jest jednak prac dotyczących oceny wpływu środowiska na proces uczenia się. Prace te prowadzone były głównie przez psychologów i dotyczyły jedynie uczenia się intelektualnego (Strelau, Jurkowski, Putkiewicz 1978, Kurcz 1995). Prowadzone badania potwierdzają wyniki uzyskane w mojej pracy.

PIŚMIENNICTWO

1. Czabański B., *Uczenie się czynności ruchowych regulacja zachowania*. Skrypt AWF Wrocław, 1995.
2. Kurcz I., *Pamięć, uczenie się, język*. [W:] *Psychologia ogólna*. Red. Tomaszewski T., 1995, PWN Warszawa
3. Osiński W., *Antropomotoryka*. Podręcznik AWF w Poznaniu nr 49, 2003.
4. Przewęda R., *Uwarunkowania poziomu sprawności fizycznej polskiej młodzieży szkolnej*. AWF Warszawa, 1985.
5. Przewęda R., *Środowiskowe uwarunkowania motoryczności człowieka*. [W:] *Motoryczność człowieka – jej struktura, zmienność i uwarunkowania*. Red. Osiński W. Monografie nr 310, 1993, AWF Poznań, 161 -174.
6. Strelau J., Jurkowski A., Putkiewicz Z., *Podstawy psychologii dla nauczycieli*. PWN Warszawa, 1978.
7. Strzelczyk R., *Uwarunkowania rozwoju ruchowego dzieci wiejskich*. Monografie Nr 324, 1995, AWF Poznań
8. Wieczorek M., *Uczymy się żonglowania. Wychowanie Fizyczne i zdrowotne, wkładka metodyczna*, 1999, 2, 39 – 43.
9. Wieczorek M., *Pomiar i ocena szybkości uczenia się czynności ruchowych*. [W:] *Efekty kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej*. Red. Śliżyński J., 1998, 175 – 179.
10. Wolański N., *Rozwój biologiczny człowieka*. PWN, 1983, Warszawa

STRESZCZENIE

Proces uczenia się człowieka można rozumieć jako trwające nieustannie doskonalenie się i gromadzenie doświadczeń, dzięki którym modyfikowane są dawne formy zachowania i powstają nowe. Na proces uczenia się wywiera wpływ wiele czynników. Można je ująć w trzy podstawowe grupy. Są to: właściwości indywidualne ucznia, właściwości procesu dydaktycznego i właściwości środowiska szkolnego i pozaszkolnego. Celem niniejszej pracy jest poszukiwanie środowiskowych uwarunkowań skutecznego uczenia się intelektualnego i motorycznego młodzieży. Do badań wybrano dziewczęta i chłopców 14 – letnich zamieszkałych w środowisku wiejskim i miejskim. Skuteczność uczenia się intelektualnego wyrażono średnią ocen na koniec roku szkolnego a skuteczność uczenia się motorycznego określono na podstawie efektów i szybkości uczenia się złożonej czynności ruchowej. W tym celu przeprowadzono uczenie się programowane. Uzyskane wyniki badań świadczą, iż uczenie się intelektualne, wyrażone średnią ocen, jest na niższym poziomie u młodzieży wiejskiej. Natomiast nie stwierdzono, pomiędzy badanymi grupami, istotnych różnic w zakresie efektywności i szybkości uczenia się motorycznego.

ABSTRACT

The human process of learning may be understood as continual development and gathering experiences which result in modifying previous forms of behavior and in developing new ones. Numerous factors affect the process of learning. Those factors may be divided into three basic groups, such as: individual properties of a student, properties of the didactic process and properties of school and extra-school environment. The objective of the present work is the pursuit of environmental conditioning of effective intellectual and motor learning in youth. Fourteen-year-old girls and boys living in the rural and urban environment were selected for the purposes of this work. The effectiveness of intellectual learning was expressed by their average mark at the end of a school year, whereas the effectiveness of motor learning was defined on the basis of effects and speed of learning a complex motor skill. For this purpose programmed learning was used. The obtained results show that intellectual learning expressed by means of an average mark is at a lower level among the youth living in rural areas. However, no significant differences concerning the effectiveness and speed of motor learning between the examined groups were reported.